

YRITYKSEN JÄTEHUOLTO-OPAS

JÄTEHUOLTO PK-YRITYKSESSÄ

Kaikissa yrityksissä toimialasta riippumatta syntyy jätettä. Jätteiden haltijalle ja toiminnanharjoittajalle on asetettu lainsäädännössä lukuisia vaatimuksia ja velvoitteita koskien jätteiden käsittelyä ja jätehuollon järjestämistä.

Tähän oppaaseen on koottu tiiviisti keskeisimmät pk-yrityksen jätehuoltoa koskevat vaatimukset. Oppaan sisältö perustuu **Sonja Kattaisen** opinnäytetyöhön *”Opas PK-yritysten kemikaalien ja jätehuollon hallintaan”*. Opinnäytetyön pohjalta tekstin tähän oppaaseen ovat toimittaneet **Anu Salo, Kati Lundgren** ja **Sari Väänänen**. Opas on tuotettu osana Ympäristöosaaminen alueellisena menestystekijänä -hanketta, joka on saanut EAKR-rahoitusta Pohjois-Savon liitolta.

Linkki opinnäytetyöhön:
www.theseus.fi/handle/10024/496492



JÄTELAIN VAATIMUKSET TOIMINNANHARJOITTAJALLE

Jätelaissa määritellään yleisiä velvollisuuksia ja periaatteita, joita jätteiden hallintaan ja käsittelyyn liittyy. Kaikkea toimintaa koskee yleinen velvollisuus noudattaa etusijajärjestystä, jonka mukaan ensisijaisesti tulee minimoida syntyvän jätteen määrää ja haitallisuutta. Syntyvä jäte on ensisijaisesti pyrittävä valmistelemaan uudelleenkäyttöä varten tai se on kierrätettävä. Jos hyödyntäminen tai kierrättäminen ei ole mahdollista, jäte on toimitettava asianmukaiseen loppukäsittelyyn. Jätteen hyötykäytöksi lasketaan myös hyödyntäminen energiana. Lainsäädäntö velvoittaa kaikkia toiminnanharjoittajia noudattamaan etusijajärjestystä (kuva 1).

Kaikkia toiminnanharjoittajia koskee myös selvilläolo- ja tiedonantovelvollisuus, jonka mukaan tuotteen valmistajan, maahantuojan tai tuotannon harjoittajan on oltava tietoinen tuotannossaan ja tuotteistaan syntyvistä jätteistä. Jätteen haltijan on oltava tietoinen jätteen alkuperästä, määrästä, lajista, laadusta sekä jätehuollon ja jätteidensä ympäristö- ja terveysvaikutuksista sekä tarvittaessa tiedotettava näistä eteenpäin muille toimijoille. Lisäksi toiminnanharjoittajan tulee olla tietoinen yrityksensä jätehuollosta sekä mahdollisuuksista kehittää tuotantoaan jätteen määrän ja haitallisuuden vähentämiseksi.



JÄTTEIDEN KÄSITTELYN ETUSIJAJÄRJESTYS

**JÄTTEEN MÄÄRÄN
VÄHENTÄMINEN**

**VALMISTELU
UUDELLEENKÄYTTÖÖN**

KIERRÄTYS

**HYÖDYNTÄMINEN
ENERGIANA**

**LOPPU-
KÄSITTELY**

KUVA 1 Jätteen käsittelyn etusijajärjestys



Jätelain mukaan jätettä ei saa hylätä tai käsitellä hallitsemattomasti. Jätteestä ja jätehuollosta ei saa aiheutua vaaraa tai haittaa ympäristölle tai terveydelle. Jätehuollosta ei saa myöskään aiheutua roskaantumista, yleisen turvallisuuden heikentymistä tai yleisen ja yksityisen edun loukkausta. Jätehuollossa yleisenä periaatteena on parhaan käyttökelpoisen tekniikan käyttö ja ympäristön kannalta parhaan käytännön noudattaminen.

Toiminnanharjoittajaa koskee jätteiden erilläänpitovelvollisuus, jonka mukaan lajiltaan ja laadultaan erilaiset jätteet on aina kerättävä sekä pidettävä erillään toisistaan jätehuollossa. Jätteen erilliskeräystä koskevat vaatimukset voivat poiketa eri alueilla mm. hyödyntämismahdollisuuksista johtuen.

Jätelaissa on määritelty vaarallisten jätteiden pakkaamis- ja merkitsemisvelvollisuus, joka velvoittaa pakkaamaan ja merkitsemään vaaralliseksi jätteeksi luokiteltavat aineet asianmukaisesti sekä luovuttamaan tarpeelliset tiedot eteenpäin jätehuollon kaikissa vaiheissa. Tällä varmistetaan, että jätteen siirtoja ja ominaisuuksia on mahdollista seurata syntypaikalta hyödyntämiseen tai loppukäsittelyyn asti. Laissa on myös määritelty vaarallisten jätteiden sekoittamiskiello. Sen mukaan vaarallista jätettä ei saa laimentaa tai sekoittaa lajiltaan tai laadultaan erilaiseen jätteeseen. Kiellosta voidaan poiketa, jos sekoittaminen nähdään tarpeelliseksi jätteen käsittelyn kannalta ja toiminnalla on voimassa oleva ympäristölupa.

Jätteen haltija on velvollinen huolehtimaan siitä, että jäte toimitetaan käsiteltäväksi johonkin lähimmästä soveltuvista jätteenkäsittelylaitoksista. Aiheuttamisperiaatteen mukaan jätteen alkuperäinen tuottaja tai jätteen haltija ovat vastuussa jätehuollon kustannuksista.

Lain mukaan jätteen haltija on jätehuollon järjestämisvastuussa ensimmäisenä. Jätteen saa luovuttaa käsiteltäväksi ja eteenpäin siirrettäväksi vain sellaiselle toiminnanharjoittajalle, joka on merkitty hyväksytyksi jätehuolto-rekisteriin oikeuksin ottaa vastaan kyseistä jätelajia. Vaihtoehtoisesti jätteen



saa luovuttaa ympäristönsuojelulain mukaisen ympäristöluvan omaavalle tai ympäristönsuojelun tietojärjestelmään rekisteröidylle toimijalle.

Jätelain roskaamiskiellon mukaan ympäristöön ei saa jättää jätettä, hylättyä konetta tai laitetta eikä päästää ainetta, jotka aiheuttavat epäsiisteyttä, maiseman rumentumista, yleisen viihtyisyyden vähentymistä, ihmisen tai eläimen loukkaantumisvaaraa tai muuta haittaa. Roskaamiskiellon myötä roskaajalla on siivoamisvelvollisuus. Toissijaisella siivoamisvelvollisuudella tarkoitetaan tilannetta, jossa roskaajaa ei saada selville. Tällöin siivoamisvelvollisena on alueen haltija.

JÄTELAINSÄÄDÄNTÖ UUDISTUU

Valmistelussa oleva jätelain uudistus tulee asettamaan toiminnanharjoittajille uusia velvoitteita asianmukaisen jätehuollon järjestämiseksi. Uudistuksen tavoitteena on kierrätyksen tehostaminen osana kiertotalouden edistämistä. Yhdyskuntajätteen kierrätyksen osalta yritysille on tulossa erilliskeräysvaatimus ja velvollisuudet sen osalta täydentyvät esimerkiksi biojätteen, kuitujen, muovien ja metallien sekä pienmetallien osalta kansallisten kierrätystavoitteiden saavuttamiseksi. Myös jätehuollon seuranta- ja raportointivelvollisuudet tulevat todennäköisesti kiristymään. Lisäksi jätteiden siirtoasiakirjat siirtyvät vaiheittain kokonaan sähköiseen muotoon.

JÄTEASIOITA VALVOVAT VIRANOMAISET

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset ohjaavat ja edistävät toimialueillaan jätelainsäädännön tehtävien hoitamista. Suomen ympäristökeskus SYKE vastaa yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa jätteiden kansainvälisistä siirroista ja toimii yhteyshenkilönä. Pirkanmaan ELY-keskus vastaa jätelain mukaisen tuottajavastuun tehtävien hoitamisesta. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira ohjaa omalta osaltaan jätteestä aiheutuvien terveyshaittojen ehkäisyä. Lisäksi jätelainsäädännön toteutumista ja siihen liittyvää toimintaa valvovat ja hoitavat omalta osaltaan kunnan

ympäristönsuojeluviranomainen, Tullilaitos, Turvallisuus- ja kemikaalivirasto sekä kunnan jätehuoltoviranomainen.

KUNNALLISET JÄTEHUOLTOMÄÄRÄYKSET

Kunta voi antaa tarpeen mukaan kuntaa tai sen osaa koskevia yleisiä määräyksiä jätehuoltoon liittyen. Määräykset voivat koskea esimerkiksi syntyvän yhdyskuntajätteen määrän vähentämistä, lajittelua, säilyttämistä, keräystä, kuljetusta, hyödyntämistä tai loppukäsittelyä sekä niiden teknisiä vaatimuksia. Lisäksi voi olla määräyksiä, jotka koskevat jätteiden keräystä, vastaanottoa ja kuljetusta sekä roskaantumisen estämistä. Kunta voi myös määrätä tiedonantovelvollisuudesta jätehuoltoviranomaiselle tai kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle koskien jätteitä ja niiden kuljetusta.

JÄTEHUOLLON JÄRJESTÄMISTÄ KOSKEVAT YLEISET VAATIMUKSET

Jätteet on pakattava ja merkittävä sekä niistä on toimitettava eteenpäin tarpeelliset tiedot niin, että vältetään jätteen säilyttämisestä, kuljettamisesta ja käsittelystä aiheutuvat vaarat ja haitat terveydelle sekä ympäristölle. Varsinkin vaarallisen jätteen pakkaamiseen on syytä kiinnittää huomiota. Pakkauksen on oltava tiivis, uudelleen suljettavissa ja sen on oltava tarpeeksi kestävä kuormitus, rasitus ja siirtely huomioon ottaen. Pakkausmateriaali ei myöskään saa reagoida siihen pakattavan jätteen kanssa niin, että se aiheuttaisi vaaraa terveydelle tai ympäristölle. Lisäksi vaarallisen jätteen pakkaukseen on merkittävä jätteen haltijan nimi, jätteen nimi sekä turvallisuuden ja jätehuollon järjestämisen kannalta tärkeät tiedot kuten jätteen mahdolliset vaaraominaisuudet ja CLP-asetuksen mukaiset varoitusmerkinnät. Jos pakkauksen sisältämän jätteen koostumusta ei pystytä tunnistamaan, on pakkaukseen sisällytettävä merkintä ”Vaarallista jätettä, koostumus tuntematon”.

Kiinteistön haltijan, kunnan, jätteen haltijan, tuottajan, jakelijan ja muiden toimijoiden on yhdyskuntajätteen jätehuollon järjestämisessä otettava huo-

mioon esteetön pääsy jätteen vastaanotto paikalle, turvallisen kuormauksen mahdollistaminen, kannellisten säiliöiden riittävä määrä sekä muiden jättejakeiden keräyssäiliöiden tarve. Jäteastioiden on oltava sellaisia, että niiden käyttö ja tyhjennys ei aiheuta vaaraa käyttäjälle tai ympäristölle. Astioiden kanteen kiinnitetään selvästi erottuva merkintä, jossa on tarpeelliset tiedot säiliön jätelajista sekä keräysvastaavan yhteystiedot.



Astioiden tyhjennysvälin tulee olla riittävän tiheä, jotta astian kansi on mahdollista aina sulkea.

Astioiden tyhjennysvälin tulee olla riittävän tiheä, jotta astian kansi on mahdollista aina sulkea eikä liiallisesta jätteen määrästä pääse aiheutumaan vaaraa ympäristölle, roskaantumista tai haju- ja hygieniahaittoja. Myös jäteastioiden kunnossapidosta ja säännöllisestä puhdistuksesta on tärkeää huolehtia osana terveys- ja ympäristöhaittojen ennaltaehkäisyä. Jätteiden keräyspaikka on pidettävä siistinä.

Jätekatoksen tai muun jätteen vastaanotto paikan tulee olla sellainen, että luvaton jätteen toimittaminen vastaanotto paikalle voidaan estää. Vastaanotto paikan järjestäjän ja jätteen kuljettajan on huolehdittava jätteen kuormauksen ajoittamisesta ja kuljetusjärjestelyistä niin, että melu-, haju- ja muut haitat voidaan minimoida.

Jäte on kuljetettava aina tiiviissä pakkauksessa tai umpinaisessa kuljetusvälineessä, peitettynä tai muulla vastaavalla tavalla, jotta voidaan varmistaa, ettei jätettä pääse ympäristöön kuormauksen tai kuljetuksen aikana.

JÄTTEITÄ KOSKEVAT ERITYISVAATIMUKSET

Toiminnanharjoittajan on järjestettävä tuottajavastuunsa mukaisesti paperi-, kartonki-, lasi-, metalli- ja muovipakkausten erilliskeräys ja kierrätys. Tavoitteena on, että vähintään 50 painoprosenttia yhdyskuntajätteestä kierrätetään.

Rakennus- ja purkujätteestä on otettava talteen ja käytettävä uudelleen käytökelpoiset esineet ja aineet. Tavoitteena on, että syntyisi mahdollisimman haitatonta ja määrältään vähäistä rakennus- ja purkujätettä. Rakennus- ja purkujätteistä erilliskeräys on järjestettävä ainakin betoni-, tiili-, kivennäislaatta- ja keramiikkajätteille; kipsipohjaiselle jätteelle; kyllästämättömälle puulle; metalli- ja lasijätteelle; paperi- ja kartonkijätteelle sekä maa- ja kiviainesjätteelle. Valmistelussa oleva jätelain uudistus tulee todennäköisesti sisältämään tiukennuksia rakennus- ja purkujätteen lajitteluun ja käsittelyyn liittyen.

Jätteen haltijan on järjestettävä erilaatuisten öljyjätteiden erilliskeräys ja niiden käsittely on järjestettävä lainsäädännön vaatimuksia noudattaen. Yhdyskuntajätevesilietteen tuottajan on huolehdittava lietteen laadun määrittämisestä asianmukaisesti ja riittävällä tasolla. Mikäli toiminnassa syntyy asbestijätettä, se on kerättävä ja kuljetettava niin pian kuin mahdollista käsiteltäväksi erillään muusta jätteestä. Asbestijäte tulee säilyttää ja kuljettaa tiiviisti suljetuissa, kestävässä pakkauksissa, jotka on merkitty selkeästi.

JÄTEMÄÄRÄT JA NIIDEN RAPORTOINTI

Toiminnanharjoittajan on pidettävä kirjaa jätteistä, jos toiminnassa syntyy yli 100 tonnia jätettä vuodessa, toiminnassa syntyy vaarallista jätettä tai toiminta on ympäristöluvanvaraista tai toiminnanharjoittajan toiminta koostuu jätteen kuljettamisesta, välittämisestä tai keräyksestä. Kirjanpidon tulee sisältää tiedot syntyneen, kerätyn, kuljetetun, välitetyn tai käsitellyn jätteen lajista, laadusta, määrästä, alkuperästä ja toimituspaikasta sekä käsittelystä ja kuljetuksesta. Lisäksi on ilmoitettava ominaisjättemäärä, joka on syntyneen jätteen määrä suhteessa liikevaihtoon, työntekijöiden määrään tai muilla tavoin ilmaistuna toiminnan laajuuteen.

Kirjanpitoliedot säilytetään kirjallisesti tai sähköisesti kuusi vuotta. Toiminnanharjoittajalla on myös seuranta- ja tarkkailuvelvollisuus, jonka mukaan harjoittajan on seurattava ja tarkkailtava järjestämäänsä jätehuoltoa säännöllisesti ja suunnitelmallisesti. Jätehuollosta vastaavat henkilöt on myös perehdytettävä toiminnan seurantaan ja tarkkailuun sekä heille on annettava riittävät tiedot. Jos tarkkailun seurauksena toiminnassa huomataan puutteita, on korjaaviin toimiin ryhdyttävä välittömästi.

Ympäristölupavaraisen jätteen käsittelytoiminnan harjoittajan on toimitettava lupaviranomaiselle suunnitelma jätteen käsittelyn seurannasta ja tarkkailun järjestämisestä. Toiminnanharjoittajan on pyynnöstä toimitettava viranomaisille tarpeelliset tiedot valvontaa varten, esim. tiedot tuotteen valmistuksesta ja siinä käytettävistä raaka-aineista sekä syntyvistä jätteistä.

Toiminnassa syntyvän vaarallisen jätteen määrästä on pidettävä aikajärjestyksen mukaista kirjaa ja kirjanpito on mahdollisuuksien mukaan laadittava toimipaikoittain. Kirjanpitoon on sisällytettävä tiedot jätteen määrästä, jäteluettelon mukainen jätteen nimike ja kuvaus jätelajista, koostumuksesta sekä ominaisuuksista sekä vaarallisen jätteen vaaraominaisuudet. Jätteen käsittelijän, kuljettajan, välittäjän ja keräystoiminnan harjoittajan ylläpitämisessä kirjanpidoissa on oltava sisällytettynä pääosin samat tiedot kuin jätteen haltijan koostamassa kirjanpidossa.

SIIRTOASIAKIRJA

Jätteen haltijan on laadittava ja toimitettava siirtoasiakirja vaarallisesta jätteestä, sako- ja umpikaivoliettestä, hiekan- ja rasvanerotuskaivojen lietteestä, rakennus- ja purkujätteestä sekä pilaantuneesta maa-aineksesta jätteen vastaanottajalle. Asiakirjaan sisällytetään tiedot jätteen lajista, laadusta, määrästä ja alkuperästä sekä toimituspaikasta, -päivämäärästä ja kuljettajasta. Vaarallisen jätteen siirtoa käsittelevän siirtoasiakirjan on sisällettävä lisäksi tiedot jätteen koostumuksesta, olomuodosta ja vaaraominaisuuksista, sekä pakkaus-, kuljetus- ja käsittelytavasta.



Toiminnanharjoittajalla on myös seuranta- ja tarkkailuvelvollisuus

Siirtoasiakirjan on oltava jätteen kuljettajan mukana siirron aikana ja se on luovutettava edelleen jätteen vastaanottavalle ja käsittelevälle taholle. Vastaanottajan on vahvistettava jätteen vastaanotto ja jätteen määrä asiakirjaan allekirjoittamalla. Jätteen haltijan ja vastaanottajan on säilytettävä siirtoasiakirja allekirjoituksineen kolmen vuoden ajan. Siirtoasiakirjan avulla jätteen valvonta ja seuranta on helpompaa. Asiakirja voi olla myös sähköisessä muodossa, jolloin käytetään sähköisiä allekirjoituksia. Jätelain uudistuksessa jätteiden siirtoasiakirjat tulevat todennäköisesti muuttumaan kokonaan sähköiseksi.

TUOTTAJAVASTUU

Tuotteiden valmistajilla ja maahantuojilla on jätelain mukaan velvollisuus järjestää tuotteiden jätehuolto kustannuksellaan, kun tuotteet poistetaan käytöstä. Tuottajavastuun hoitamatta jättämisestä voi seurata laiminlyöntimaksu. Tuottajavastuun piiriin kuuluvat

- sähkö- ja elektroniikkalaitteiden valmistajat ja maahantuojat sekä myyjät, jotka myyvät laitteita omalla tuotemerkillä
- akkujen ja paristojen valmistajat ja maahantuojat (ml. ajoneuvojen ja sähkölaitteiden sisällä akkuja ja paristoja maahantuovat)
- henkilöautojen, pakettiautojen tai muiden niihin rinnastettavien ajoneuvojen valmistajat ja maahantuojat sekä toimijat, jotka toimittavat maahan ajoneuvoja kotimaisen käyttäjän nimissä
- renkaiden maahantuojat, valmistajat ja pinnoittajat sekä renkailla varustettujen ajoneuvojen ja laitteiden maahantuojat
- paperituotteen maahantuojat sekä paperituotteen valmistukseen käytettävän paperin valmistajat ja maahantuojat
- pakkaajat ja pakattujen tuotteiden maahantuojat, joiden liikevaihto on vähintään miljoona euroa.

Lisätietoja tuottajavastuusta www.ymparisto.fi/fi-fi/kulutus_ja_tuotanto/jatteet_ja_jatehuolto/tuottajavastuu/Nain_hoidat_tuottajavastuun

JÄTEHUOLLON JÄRJESTÄMINEN YRITYKSESSÄ

Yritykset, kaupat, yksityinen palvelutoiminta ja teollisuus- ja tuotantolaitokset vastaavat lähtökohtaisesti itse jätehuollostaan ja hankkivat palvelut itse valitsemiltaan palveluntarjoajilta. Poikkeustapauksena kunnan vastuulle voi kuulua liikehuoneistossa syntyvä yhdyskuntajäte, jos se kerätään yhdessä asumisen tai kunnan hallinto- ja palvelutoiminnan jätteen kanssa. Eli esimerkiksi silloin, kun yritys sijaitsee asuinkiinteistöissä.

Myös tapauksissa, joissa jätehuoltopalveluita ei ole kohtuudella ole saatavilla markkinoilta jätehuolto tarjoavilta yrityksiltä, yrityksellä on oikeus pyytää jätehuollon järjestämistä kunnan toimesta kunnan toissijaisen jätehuoltovastuun perusteella. Tämän edellytyksenä on, että jäte soveltuu käsiteltäväksi kunnallisessa jätehuoltojärjestelmässä ja että palvelua pyytävä toimija on toiminut jätelain mukaisesti palvelua pyytäessään. Jos jätehuoltopalvelun arvo ylittää 2000 euroa vuodessa, jätteen haltijan on käytettävä Motivan ylläpitämää Materiaalitori-palvelua palvelupuutteen osoittamiseksi. Yritys voi saada materiaalitorin kautta tarjouksia yksityisiltä jätehuoltoyrityksiltä, mutta jos tarjouksia ei saada, tällöin kunta voi tarjota yritykselle sen tarvitsemaa jätehuolto.

Motivan materiaalitori-verkkopalvelu löytyy osoitteesta:

www.materiaalitori.fi

JÄTEHUOLLON KEHITTÄMINEN

Yrityksen jätehuollon kehittämisen lähtökohtana on tieto siitä, mitä ja millaisia määriä jätettä toiminnassa syntyy. Tämän perusteella voidaan suunnitella jätteen synnyn ehkäisyä, sen haitallisuuden vähentämistä ja keinoja lisätä materiaalien kierrätyksen määrää. Etusijajärjestyksen noudattaminen auttaa yritystä kehittämään omaa jätehuoltoaan ja vähentämään sen kustannuksia.



Yrityksen jätehuollon kehittämisessä voi ja kannattaa hyödyntää myös jätehuollon toimijoiden palveluita.

Syntyvän jätteen määrää voi vähentää tarkastelemalla kriittisesti hankintoja sekä kehittämällä toimintaprosesseja. Esimerkiksi hankintojen pakkauksiin vaikuttamalla voidaan vähentää syntyvän pakkausjätteen määrää, hankintatierien optimoinnilla sekä tuote- ja tuotannosuunnittelulla voidaan vähentää tuotannon materiaalihukkaa.

Jätteiden kierrätyksen tehostamisessa on olennaista järjestää jätteiden syntypaikkalajittelu mahdollisimman helpoksi ja toimivaksi oikealla jäteastioiden mitoittamisella ja sijoittelulla. Lisäksi täytyy varmistaa, että henkilöstöllä on riittävä osaaminen ja motivaatio jätteiden lajitteluun.

Yrityksen jätehuollon kehittämisessä voi ja kannattaa hyödyntää myös jätehuollon toimijoiden palveluita. Siten jätehuollon palveluntarjoajaa kilpailuttaessa kannattaa huomioida muutakin kuin hinta. Valinnassa kannattaa ottaa huomioon myös jätehuoltoyrityksen palveluntarjonnan laajuus, esimerkiksi saako yritykseltä tukea myös jätehuollon kehittämiseen, jätehuoltosuunnitelman laatimiseen, lajitteluneuvontaan tai jätemäärien seurantaan ja raportointiin.

Yrityksen jätehuollon järjestämisessä kannattaa myös selvittää mahdollisuus yhteistyöhön lähialueen yritysten kanssa. Yhteiset keräysastiat voivat olla kustannustehokas ratkaisu varsinkin sellaisille jätejakeille, joita syntyy toiminnassa suhteellisen pieniä määriä.



Opas on tuotettu osana Ympäristöosaaminen alueellisena menestystekijänä -hanketta,
joka on saanut EAKR-rahoitusta Pohjois-Savon liitolta.



Pohjois-Savon liitto tukee
maakunnan
menestystä



Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

